

LJUBLJANA, dne 15. novembra 1908.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXIX.

Štev. 11.

VSEBINA:

1. Avguštin Požegar: Telesni siločut in njegova higijena	321
2. Janko Polák: O prenovljenju učenja na izust	328
3. Miro Šijanec: Tolstoj	332
5. Eliza Kukovec: Vsestranska obravnava številnega obsega 1 do 10	345
6. Književno poročilo	350
7. Razgled: Listek 351 — Pedagoški paberki 352 — Kronika	352

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine

iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Telesni siločut in njegova higijena.

Piše *Avguštin Požegar.*

(Dalje.)

rej smo sicer rekli, da ne spada v razpravo o telesnem siločutu razmišljanje o družbenih razmerah. Toda ta prilika se nam tukaj vendar vriva tako močno, da moramo vsaj nekaj socialnih misli na tem mestu vplesti. Saj slišimo dandanes, da človeški rod v civiliziranih pokrajinah, posebno v Evropi, telesno propada in pomisliti moramo, da je pojemanje telesnih sil vzrok zmanjšanemu siločutu. Spoznali bomo kmalu, da je končno vse socialno vprašanje v očividni zvezi z gojitvo telesnega zdravja.

Kdor opazuje razvoj modernih držav, vidi prav lahko, da se snuje dandanes državna ideja bolj kakor nekdej na družbeno-politiško stran. Posamezni državljan pričakuje vedno več zaslombe in pomoči od države, od jasnosti sploh. Danes lahko rečemo, da smatrajo ljudje državo kot tisto uteleseno, oskrbovalno previdnost, ki ima skrbeti za blagostanje posameznika. Kdor pa želi ali zahteva pomoči od sodruga, poda se v manjši ali večji meri v stanje in razmerje odvisnosti. Kakor so posli odvisni od gospodarja, čigar kruh — četudi pošteno zaslužen — morajo jesti, tako izgubimo svojo neodvisnost, ako se podajamo v telesno oskrb javnosti. Da se ne bomo pri tem krivo razumeli, pripomnimo toliko, da ne mislimo tukaj na duševno odvisnost, na pravno podredbo v javni družbi, ampak le na telesno eksistenco človeka.

Vsi vemo, da je človek človeku vse, da je sicer odvisen eden od drugega. Vsi vemo, da izvirajo iz odvisnosti od drugih razne neprijetnosti. Tiste móre odvisnosti, ki nas stori neproste ter neenake drugim, se boji vsakdo, a vendar jo mora prenašati vsakdo. Vsakdo torej stremi po prostosti, a obenem drvi v dejanskem življenju v odvisnost od drugih. V javnosti nastane na tak način boj med teženjem za priredbo ter med podredbo dr-

žavljanov, boj med prostostjo in odvisnostjo. Država upošteva veljavo osebne prostosti človeka ter vrednost enakosti državljanov v absolutnem pomenu ter želi kolikor mogoče veliko število gospodarsko samostalnih državljanov. Toda gospodarska samostalnost zahteva človeka, ki ume last pridobiti s krepkim delom telesnih sil. A pri tem, da vse govori o prostosti človeka, se vedno več ljudi boji dela, ki edino prinaša gospodarsko neodvisnost in ž njo duševno prostost. Čudno pojmovanje napredka, ako želimo prosti biti v nedelavnosti.

Morebiti pretiravamo. Poglejmo malo po svetu. Že zgoraj smo omenili, da ponekod drvi mladež v mesta, da išče mestne ali druge službe in da primanjkuje na kmetih zadostno število delavcev. Ako se je posrečilo kmetiškemu dečku priti med vojake, naučiti se tam nekoliko državščine — nemškega jezika, — ni mu več iti na kmete. On ostane ali pri vojaki, ali išče službe pri orožnikih, pri železnici ali drugje. Kadar pride na obisk med domačine, razlikuje ga marsikaj od njegovih, nekdanjih znancev. Vse ga gleda in občuduje in mu zavida nepričakovano „karijero.“ V pogovoru z domačimi ne slišimo hvale o kmetiškem delu, ampak govor o prednostih in vrlinah drugih služb. Kmet in njegovi se svoje gospodarske prostosti in neodvisnosti ne zavedajo; kruh po odmerilu drugih jim ugaja bolj in velja več. Mnogih ljudi ideal dandanes ni več gospodarska neodvisnost, ampak služba z zasigurjeno, trdno plačo.

Res je, da ne morejo biti vsi ljudje gospodarsko neodvisni kmetje ali kapitalisti. Res je tudi, da morejo biti in živeti tudi javni uslužbenci, ki jim režejo kruh po volji ali nevolji drugi. Res je tudi, da sme vsakdo iskati službo po svojih močeh in po svoji volji, a res je tudi, da mnogi ne iščejo odvisnih služb iz poklica in nagiba, ampak iz bojazni do boja za neodvisno življenje. In ta prikazen je pomisleka vredno dejstvo.

V teoriji zagovarjamo sicer načelo prostosti in enakosti ljudi; v teoriji hočemo neodvisni biti od tuje volje! v teoriji precenimo čestokrat veljavo individua in mislimo, da je človeška osebnost nad vsemi postavami in pravili. V dejanstvu pa dosegujemo ravno nasprotje: odvisnost in zatrtost človeške individualitete.

S stališča udobnosti lahko trdimo, da je življenje v službah s trdnimi dohodki zaželjeno. In kruh je vendar prva skrb — žrtev prostosti more biti sprva občutna, pozneje pa vsled navajenosti pozabljena, končno nekaterim le prazen fantom, domišljena napetost.

A kam zabredem in kaj ima vse to stika s telesnim siločutom? In vendar ga ima. Medsebojna odvisnost človeka od človeka ima veljavo le v splošnosti življenja, nikakor pa ne v ožjem, osebnem občevanju človeka s človekom. Mislim, da poznamo vsi čut odvisnosti, ki nam ga kdo vriva v preljubkem tonu višje pozicije. Od krojača smo n. pr. le toliko odvisni, da

si ne znamo obleke napraviti sami. Oseбно smo v tem razmerju še vedno prosti — in tega se radi zavedamo.

Drugače pa smo odvisni od krojačeve milosti, ako smo mu dolžni za narejeno obleko ali če smo krojaški pomočniki v njegovi službi. V tem slučaju smo sicer tudi fiziško prosti, a razmerje do krojača nam nalaga čut moralne, recimo duševne odvisnosti, ki jo prenašamo čestokrat prav težko. V tem slučaju je naša samooblast, samodoločba, naša samozavest prikrajšana. In to ni prostost.

Dejstvo je torej, da želi mnogo ljudi biti v službah, ki jim nudijo gotovo plačilo, a jim vzamejo velik del gospodarske prostosti. Njim je ljubše živlensko pokroviteljstvo drugih, kakor borba za življenje na svojo roko. Tudi iz ust naših sotrudnikov je slišati, da si ne želijo voditeljskega mesta, češ, da jim izostane na tak način mnogo sitnob in odgovornosti. Po svoje imajo prav — in vsi učitelji ne morejo biti istočasno voditelji; a motivacija neželje po voditeljskem mestu je vsekakor zanimiva. Ona ima nekako veljavo za vse druge službe, je nekako splošno znamenje, da se človek rad ogiba sitnob, odgovornosti, dostikrat dela sploh, če mu je to mogoče. Z ozirom na posameznega človeka se nam dozdeva to toženje po mali meri dela nekoliko naravno, z ozirom na splošnost človeške družbe pa nikdar ne.

Kdor odklanja skrb, delo in odgovornost na ramena drugih, misli le na svoje blagostanje — toda po krivi poti — in gradi le svojo srečo, skrb za soglasje v človeški družbi prepušča drugim. Če bi mislil in dejal slehern človek tako, potem bi kmalu ne mogli živeti.

Pomanjkanje podjetnega duha, nezadostna samozavest in bojazen pred borbo za življenje imajo vzroke, kakor ima vsaka prikazen vzrok. Podjetnost, samozavest, bojazen itd. so duševne lastnosti. In če rečemo, da so te lastnosti nezdrave, moramo tudi reči, da je duh dotične osebe nezdrav. Ako pa vemo, da stanuje zdrav duh le v zdravih možganih, le v zdravem telesu, vemo tudi, da stanuje nezdravi duh z nezdravimi lastnostmi v nezdravem telesu. Spomnimo in spominjajmo se tedaj pri odgoji otrok, da le v zdravem telesu je zdrav duh. Ako vidimo otroke s prve mladosti do nesamostalnosti, bodo nesamostalni živeli ter se bali in tresli pred vetrom — pred pišem in viharjem življenja.

Toda kaj je samostalnost, kaj nesamostalnost človeka v subjektivnem pomenu? Samostalnost je človeška samodoločba v mišljenju in dejanju, ki izvira iz zavedanja lastnih telesnih sil v luči duševnega vodstva. Nesamostalnost človeka pa je pomanjkljivo ali popolno nezavedanje telesnih sil in njihove naloge; čestokrat tudi pretirana skrb za njih ohranitev. Drugače in kratko lahko označimo nesamostalnega človeka s tem, da ga drvi pomanjkljiv siločut v nezaupanje do svojih moči ter v neprimerno odvisnost od drugih.

Skrb za otroško telesno zdravje, higijena telesnega siločuta ni nič drugega, kakor utrjevanje telesa za prenašanje raznih zemskih nadlog ter

oprezno zabranjevanje telesa od občutljivosti in mehkužnosti. V tem oziru moramo reči, da skrb za telesno zdravje zgreši čestokrat pravo pot. Vse zdravstvene naprave ne veljajo ne povsod ne za vse enako. Kmetiškimi otrokom, ki prihajajo prilično v snegu — ter po ledu bosonogi v šolo, je treba razlagati o priliki o slabih posledicah prehlada itd., a ponujati jim papuče, kakor mehkim mestnim otrokom, ne bo kazalo v isti meri. Vse ima mero — in mehkužnost zahteva na eni strani več potrebščin, na drugi strani zmanjšuje korenjaško sposobnost za življenja resnobo. Kadar utrjene otroke pika zima dovolj, oglasijo se sami in najdejo primerno odpomoč. Ne zabimo resnice, da kar koristi enemu, ne koristi vedno tudi drugemu, in kar škoduje enemu, ne škoduje vedno tudi drugemu. Navada je železna srajca, veljavna za utrditev, a tudi za omehkuženje telesa, razvada ne velja nikjer nič. Izza mladih let se spominjam, da sem hodil bosonog že v rani spomladi do pozne jeseni. Takrat me ni pikalo v kožo drobno kamenje, niti me ni zeblo. Danes ne stopam sigurno bosonog niti na hišnih tleh, še manj bi mi prijalo to zunaj. In če pogledamo sedaj na travnike, vidimo pastirje večinoma bosonoge, na stiskalnicah (prešah) pa dorasle, tudi priletne može, ki hodijo bosonogi po ledenomrzlem sadju in v ledomrzlem moštu.

Ni li to srečna telesna utrjenost pri kmetiških delavcih in kdor bi jo hotel nadomestiti z občutljivostjo, ne storil bi znatne dobrote dotičnim osebam. Meščanom — ne otrokom ne doraslim — bi bosonožna hoja v sedanjem času škodovala do nahoda, do mučne hripe, do vnetja pljuč, do smrti. Zato ponovimo: „Naturalia non sunt turpia“ (naravnosti niso grde) in ne vrivajmo mehkužnosti tam, kjer je potrebna utrjena korenitost. Takšno je pravo fiziško — demokrasko življenje.

Danes nastopa in narašča agrarno vprašanje vedno bolj in gotovo upravičeno. Učitelji na kmetih, ki opazujemo razne vzroke propada kmetijstva, smo poklicani kot odgojevalci kmetske mladine po močeh skrbeti, da pomagamo ohraniti mladež telesno krepko, za kmetiško delo močno in voljno. Učitelj mora biti živ zgled, da ni prijemat poljskega orodja nē s pomislekom na težkoče dela ne z ozirom na lepoto telesa, ampak s krepko roko, rudečim licem, ravnodušnim mišljenjem ter z veselim srcem. Kdor te prilike nima, naj se je ne ogiblje, a komur se nudi, naj ne reče: „To delo ni primerno mojemu stanu.“

Za kmetsko. sploh za vsako fiziško delo, je potrebno dovolj telesne moči, ki je odvisna od zadostne množine krvi. Množina krvi je odvisna od redilnih snovi, ki so v živilih, ter od primerne prebave. Skratka tedaj rečemo, da je kakovost fiziškega delavca odvisna od njegove hrane, kakor funkcija parostroja od primerne kurjave in mazanja osi.

O hranitvi človeškega telesa hočemo nekoliko razpravljati. Ako je krepkost in čilost telesa odvisna od množine krvi, ta pa od redilnih snovi v živilih, potem gre najprej vedeti, katera živila so človeku najbolj primerna.

Kmetski ljudje, ki sami ne uživajo mnogo mesa, mislijo, da je uživanje mesa nekaj, kar gre le „gospodi“, ki se lahko boljše redi. V tem mnenju leži slutnja, da je meso najboljša hrana. Toda slišati moramo tudi mnenja učenih mož, ki so razna živila preiskovali na mero redilnih snovi. Nastala so vprašanja, ugaja li človeškemu organizmu bolj izključno živalska, ali rastlinska, ali mešana hrana. So osebe, ki se hranijo le z živalsko hrano, in druge le z rastlinsko hrano, a nikdar niso boljše rejene, kakor ljudje, ki uživajo mešano hrano. Glavna reč je, da so v živilih vse snovi in v zadostni meri, ki jih človeški organizem rabi za pritrbo. Razni proizkuševalci so našli pri človeku, ki je vžival beljakovine prosto hrano, za dan 700 toplotnih ednot manj, kakor pa pri istem človeku, ako je vžival le meso. To dejstvo torej kaže, da je mesna hrana bolj ugodna za razvoj in rast telesa kakor rastlinska, in da rastlinska beljakovina nima iste hranilne veljave kakor mesna. Ob spoznanju te resnice nam bodi jasno, zakaj smo učitelji ob napornem svojem poslu bolj „imagines spiritizmi“ kakor obsežna telesa. Oprostite sicer to opombo, ki ne spada semkaj — in tolažimo želodec vsak po svoje, a v okvirju javnega odmerila.

Sprejemanje, pretvarjanje redilnih snovi, izločevanje neporabnih in nedomščanje porabljenih snovi je ves življenski proces. Ako zamorejo organi opraviti to delo brez vsake ovire, tedaj naravno popolno, takrat čuti človek neko dinamiško ravnotežje telesa in njegovih delov. To ravnotežje v telesu daje človeku prijeten čut in zavest o telesnem blagostanju. To stanje je človeku najljubše, navdaja ga z duhom delavnosti in podjetnosti. Čim dalje traja ta doba blagostanja, tem več dela obeta dotična oseba. Ako pa pogrešamo zdravega zraka za dihanje, ali hrane v želodcu ali mokrote v grlu in ustih, trpimo glad po zraku, po živežu in vodi. Ravnotežje v telesu ni več prejšnje in ne čutimo se več tako dobro. Zraka in pijače si priskrbimo saj v navadnih razmerah precej lahko, a pridobitev povoljne in zadostne hrane ni vedno lahka. A ravno pomanjkanje trdih živil je za razvitek otroškega telesa ter za ohranitev doraslega najbolj škodljivo.

Ne govorimo tukaj o bedi in siromaštvu, rečemo tudi, da trpijo vsled nerazumnosti glad celo osebe, obitelji, ki so premožne.

En takšen slučaj sem naslikal uvodom te razprave, sličnih slučajev pa častiti bralci iz lastnih opazovanj dobro poznajo.

Poizkusi glede na vplivanje gladovanja na človeško telo so zelo zanimivi in poučljivi. Ako jih storimo ob svojem telesu, zgubijo nekaj „privlečnosti“. Okolo 70 kg težek mož je izgubil v teku 24 ur po zadnji jedi 1130 g svoje teže. Največji del izgube na telesni teži je provzročila izločitev vode iz pljuč, kože in iz obisti. Beljakovine je izgubil mož v teku 24 ur gladovanja blizu 51 g, telesne toščice pa 198 g, tedaj skupaj okolo 249 g trdih snovi. Pri takšnih poizkusih se je tudi pokazalo, da je izguba na telesni teži hitrejša in večja, ako so morale osebe pri gladovanju telesno

naporno delati. Tukaj gre tudi omeniti, da mora dobivati telo toliko hranilnih snovi, da zadostujejo stvarjene moči notranjemu telesnemu življenju, a tudi zahtevam zunanjega dela. Otrok in dorasli ne sme dobivati — recimo iz varčnosti, skoposti etc. — le toliko živeža, da minimalno živi, ampak toliko, da prebitek sil za notranji življenski proces lahko porabi za telesno kretanje ob igri ali pri resnem delu. Vse to se nam zdi na sebi razumljivo, a vendar se ne ravna vedno tako in mnogokrat je slišati iz ust „ljubečih“ roditeljev ali skrbnih gospodarjev trpko vprašanje v obraz nedolžnega otroka: „Kam žreš toliko — nimaš dna v želodcu?“ Za moža, ki je težek 74 kg in ki nima opravljati težkega fiziškega dela, zadostujejo te le množine hranilnih snovi, odmerjene za dan: 100 g beljakovine, 100 g tolšče, 240 g skrobove moke, 25 g soli, 2535 g vode. Težakom je treba 110—120 g beljakovine, 60—100 g tolšče, 450—500 g skrobove moke, povrh nekaj več soli in vode. Iz zadnjih podatkov lahko unemo, da uživajo težaki mnogo koruna (ki ima skrob) ter mnogo zelenjave, ki daje mnogo vode in železo za kri.

Umetna hrana pri zdravih osebah je nevarna in kočljiva, redkokdaj zadenemo pravo. Nespametno je tedaj, da naj otroci jedo na povelje to ali isto, manj ali več. Narava je najboljši vedež in najboljši zdravnik. Naravni nagon do jedi nas opominja pravočasno do iskanja primerne in zadostne hrane. Ako ponujamo otrokom premalo jedi, zaviramo s tem polni življenski proces ter zadržujemo razvijanje telesa. Takšni otroci postajajo in ostanejo slabi; oni umirajo polagoma. In če so razen nezadostne hrane neugodne tudi vse druge življenske razmere, potem je otrok največja reva v krutih rokah nevednih in neusmiljenih ljudi. Pohujša se strašna usoda takšnih rev še z napornim fiziškim delom. Dokazano je namreč, da se porabi ob napornem delu in pri nadomestitvi porabljenih snovi en del krvi in da mišice postajajo vodene. V takšnih razmerah živeči otroci izgubijo vso telesno živahnost, v obrazu postanejo bledi, njih koža je mehka in medlobarvna vsled slabega krvotoka, hitro jili mrazi in slabo jim prihaja pri najmanjšem naporu. Vsaka ostra beseda jih ustraši ter jim požene kri za trenotek po telesu, a kimalu nastopi prejšnja blodost.

Če želodec nima opravila, oglašča se vedno močneje. Od začetka čutimo glad le v želodcu. Ta neprijeten čut gladu prihaja od želodčnih živcev in se pomnoži pozneje do prave bolesti. Ker želodec ne deluje, ne dovajajo krvne cevi v želodčevi steni krvi in tamkajšnji živci ne dobivajo hrane. Ako zamoremo privajanje krvi v želodčne krvne cevi pospešiti s kakšnim sredstvom, takrat lahko pomirimo bolestni čut gladu, ne da bi kaj jedli. To dejstvo, ki pa ne velja za mnogo časa — ne povsod enako, poznajo ljudje ter dostikrat umetno zadovoljijo želodec. Pri nas veljata tobak in žganje, torej nikotin in alkohol, ki po svojem opojnem vplivanju odstranita ali saj oblažita čut gladu. Učinek tobaka in žganja na živce v želodcu je razdražljiv. Posebno pomnoži vplivanje alkohola prihajanje krvi v želodec kakor pri

sprejemanju hrane. S tem, da se po užitem alkoholu polnijo krvne cevi v želodcu, se pomiri čut gladu. Toda ta blagodejni učinek tobaka in alkohola ne traja mnogo časa ter človeka vara. Hranilne snovi ne prinašata tobak in alkohol nobene in z njima se ne more hraniti nikdo. Resnica pa je, da pospešujeta nikotin in alkohol prebavanje živil. Zato nam tekne pri jedi uživanje vina, po jedi pa kadenje tobaka. A tudi tukaj ne smemo pozabiti, da igra svojo veliko veljavo tudi navada in da zdravemu človeku ni potrebno dražil in pospešil za točno prebavljanje.

Pri močnem, odraslem človeku v teku prvih 24 ur gladovanja ni opaziti znatnih posledic na telesu. Še le po preteku 41—47 ur nastopi nemirno spanje, tlak v glavi in v želodcu in čut slabosti. Slabost prihaja vedno bolj, nastopi mrzlica, telo postaja upadlo in suho, človeka se polasti huda potrtost in njegov govor je zmeden. Želodec se krči vedno bolj, mnogokrat prihaja kri iz nosa, omotica, blaznost in celo besnost nastopijo kratko pred smrtjo.

Toplokrvni organizmi, torej tudi človek, ne morejo prenašati gladu tako dolgo kakor mrzlokrvni. Močerači, želve, kače i. dr. živijo brez hrane več mesecev. Ptice dožive v gladu 5—28 dni. Zdrav človek prenaša glad le nekaj čez teden, redkokdaj dva tedna. Bolniki, blazni prenašajo glad dalje kakor zdravi, ker rabijo oni manj hrane vsled nepopolnega življenskega procesa. Ako zdrav človek med gladovanjem pije vodo, prenaša glad do 50 dni. Zanimivo je tudi, da umre zdrav človek na gladu tem prej, čim mlajši je. Otroci prenašajo glad težje kakor dorasli; nekateri umrejo že 1. dan, drugi do najpozneje 4. dne gladovanja. Smrt radi gladu nastopi navadno, kadar je izgubilo telo $\frac{2}{3}$ prejšnje teže. Tolšča izgine popolnoma, meso in kri izgineta do skrajnosti. Možgani in hrbtni mozeg ne trpe skraja nobene izgube, zato gladovniki do velikega telesnega propada govorijo še razmeroma umno. V možgane in v hrbtni mozeg še prihaja vedno toliko krvi, da se še hranijo, ko drugi organi že močno propadajo. Mislimo tukaj na čudno zavetje možganov v glavi ter hrbtne mozga v hrbtenici. Pri starih in tolstih osebah zvedenijo organi polagoma vedno bolj; njihov življenski proces je slabši kakor pri mladih in slokih osebah, zato prenašajo glad dalje kakor mladi in sloki ljudje. Toda njim pretijo druge nevarnosti.

(Konec sledi.)

O prenovljenju učenja na izust.

Študija. Spisal *Janko Polák*.

(Konec.)

oda k stvari! . . .

Otroci, snoči je došel iz Ljubljane „Zvonček“, katerega ste pričakovali tako težko. V njem sem čital povest, ki je tako lepa, da si ne morem kaj, da bi je vam ne prečital. Bodite mirni. Čitati hočem počasi in razločno. Umel me bode vsak lahko. Radoveden sem, kdo si bode zapomnil največ.

In sedaj prečitam otrokom povest tako, kakor sem jim bil obljubil. Ko prečitam, preidem k razpredelbi. Razpredelba pa nam donese ob kratkem tole:

Naša povest se je vršila na Marušini poti iz domače vasi v trg, iz trga po potih in stezah v sosednje vasi in od tu po potih, stezah in glavni cesti v domačo vas. Potovala je Maruša pozimi, ko je divjal zunaj mrzli sever. Na pot sta jo prisilila ubožnost in pa trdosrčnost Kodrinova. Maruša je bila ubožna, a poštena starka. Svoj dolg je hotela poplačati na vsak način. Ker ni imela denarja sama, se je napotila v trg k dobremu trgovcu, s katerim je bila dobro znana. Tam si je hotela denar izposoditi. Maruša na stara leta ni lenarila. Ker ni mogla opravljati težkih del, je pa trgovala. Ljudje, ki delajo tudi na starost radi, gotovo v mladosti niso lenarili. A tudi priden delavec, ki ni varčen, si ne more prihraniti ničesar za starost. Tudi Maruša je bila v mladosti pridna delavka. A bila ni varčna. Prihranila si ni nič in zaraditega je morala delati tudi na stara leta. V šoli Maruša najbrže ni bila posebno pazljiva. Zakaj, da je v šoli pazila, bi gotovo ne bila prišla z oblastjo navskriž. Tega je bil ponajveč kriv trdosrčni Kodrin. Kodrin je bil skop človek in bal se je za vsak vinar. Za nekoliko kronic je pognal staro ženo v trdi zimi pod milo nebo. Trški trgovec se je Maruše usmilil. Dal ji je nekoliko kronic. Ni ga skrbelo, ali jih dobi nazaj, ali jih ne dobi. Bil je dober in usmiljen človek. Orožnikoma trdosrčnosti ne smemo šteti v zlo. Zakaj onadva sta morala ravnati po postavi. Pred to pa sta ubožec in bogatin povsem enaka. Gotovo se jima je starka smilila, a morala sta jo vsled svoje prisege opomniti njenega prestopka. Ker se je pregrešila Maruša bolj iz nevednosti in ubožnosti, nego pa iz hudobnosti, zaraditega bi ji bila gotovo tudi gospodska mil sodnik, kakor ji je bil Bog, vsled kesanja nad izpoznanim prestopkom.

Tako nekako bi se dala izpolniti razpredelba. Pa kakor sem del, igrata individualnost učiteljeva in individualnost otrok pri tem glavno ulogo.

Razpredelbi sledi pripovedovanje. Otroci pripovedujejo najprej povest v celoti. Samoobsebi se ume, da po svoje. Šele temu sledi pripovedovanje razpredelbe. Prvo in drugo je imenitnega pomena za zgovornost. A večjega pomena je zopet drugo, nego prvo. Zakaj to je kolikor toliko samostojno in kot tako goji res prožnost duha, bogatenje domišljije, utrjevanje spomina in uglobljanje v življenje. In ravno tem potem privedemo otroke do samostojnosti z ozirom na govor, ki je, ali bi vsaj biti moral končni smoter učenja na izust.

Potom razpredelbe dojdemo tudi do dobave nazorov in uporabe nazorov za življenje in to tako z ozirom na stvarne, kakor tudi z ozirom na nravnoreligiozne celote.

Maruša je bila v mladosti pridna delavka, a imela ni zmisla za varčnost. V šoli ni bila posebno pazljiva in preslišala je marsikak nauk učiteljev. Da je zašla na napačno pot, sta bili kolikor toliko vzrok njena lahkomišljenost in pa nepazljivost v šoli, iz katerih se kaj rada izcimi ubožnost na duhu in na telesu. Glavni vzrok pa je bil trdosrčni Kodrin, ki jo je takorekoč prisilil do prestopka, katerega sta jo opomnila resna, a pravična orožnika. Dobrotljivost trškega trgovca nam ugaja. Kljub svojemu prestopku nam ugaja tudi Maruša. Bila je delavna in poštena starka, ki je imela poleg dobre volje tudi trden sklep, dolg povrniti Kodrinu in trškemu trgovcu. Svoj greh je izpoznala in ni je bilo sram pripoznati istega pred ljudmi in pred Bogom. Bridko je bilo njeno življenje, trda njena smrt za telo, a lepa za dušo in s to za večnost.

Iz Marušine povesti se učimo, da moramo zbirati že v mladosti denar in nauke učiteljeve. To nas obvaruje duševne in telesne ubožnosti, iz katerih se izcimita kaj radi pomanjkanje in obsodba. Učimo se tudi, da nasproti ubožcem ne smemo biti trdosrčni, da jih ne privedemo s svojo trdosrčnostjo na napačno pot. Zgled za postopanje proti ubožcem nam bodi trški trgovec. Iz Marušine povesti pa se tudi učimo, da uradnih oseb zaradi njihove ostroti in strogosti ne smemo sovražiti, zakaj one delajo po postavah, ki so jih nam dali naši zastopniki in cesar. Dolgov ne delajmo lahkomišljeno. A če smo dolg naredili, imejmo tudi resno voljo, poravnati ga. Končno pa se učimo iz Marušine povesti tudi odkritosrčnega kesa pred ljudmi in Bogom.

Zgled, ki sem ga navel ravnokar, je precej težak in zaraditega namenjen najvišji stopnji ljudske šole. A tudi še na tej se naj vrši vse potom izklesanih vprašanj in odgovorov. Silno dobro nam služi pri tem učni način Sokratov. Zakaj ravno potem tega privedemo otroke najlažje do zaželjenega smotra.

Ume se, da zahteva tako poučevanje na izust od učitelja natančno poznavanje mladinske književnosti in skrbne priprave. Brez ravnokar

omenjenega ni misliti na poveljen uspeh. Zakaj učitelj, ki ne pozna mladinske književnosti natanko, ne bode zadel nikdar pravega. Iz ravnokar povedanega pa sledi, da mora učitelj pazno zasledovati vse pojave na književnem trgu. Saj tem potom naobrazuje samega sebe najbolj. Le malo je naobražencev, ki bi poznali mladinsko književnost natanko. In če pozna učitelj to, mu priprava ne bode delala preglavice. K vsakemu primernemu spisu si naredi tabelo, ki si jo izpolni samo z najvažnejšimi podatki. Mnogokratna vaja ga pretvori v mojstra. Truda se mu ni treba bati; saj ni skoraj nikakršnega. Več je pri tem zabave, nego pa je truda.

Preostaje nam še obrazložiti sedeča štiri vprašanja: Kdaj se naj začne učiti na izust? — Kdaj se naj poučuje na izust? — Koliko se naj poučuje na izust? Zakaj je tako učenje na izust važno? —

Ako hočemo doseči nekoč poveljnih uspehov, moramo začeti s prenovljenim poučevanjem na izust, že na najnižji stopnji. Saj tudi za to nam nudi mladinska književnost snovi v izobilici. Samo izbirati je treba znati. Morda bi utegnil kdo reči, da bi bilo tako učenje na izust na najnižji stopnji ljudske šole pretežko. Tega domislim njegove babice in njegovega deda, ki sta mu še pred šolsko dobo pripovedovala mične dogodbice. Uverjem sem, da jima ni nikdar del, da je pretežko, temveč da ju je prosil vsak večer: „Babica, še! . . . Dedek, še! . . . Uverjen sem, da mu zveni še marsikatera razločneje na uho in mu sili še marsikatera razločneje v spomin, nego pa pesmi in moralizujoči berilni sestavki, ki se jih je učil v potu svojega obraza na izust v ljudski šoli.

To mi daje pogum, da trdim, da je tako poučevanje na izust tudi nekako razvedrilo duši in zaraditega lahko učimo na izust, v prenovljenem zmislu, ob trenutkih, ko so se otroci utrudili od naporenega dela. Koliko takih trenutkov se nam nudi skozi vse šolsko leto, skozi vso šolsko dobo! . . . In koliko bogastva tako z ozirom na dušo, kakor tudi z ozirom na telo lahko nagromadimo v ti dobi iz življenja za življenje! . . . To se ne da opisati! . . .

Poizkusimo! —

Uverjen sem, da uspeh ne more izostati. Večji bode gotovo, nego pa oni, ki smo ga dosegli sedaj potom pesmic in moralizujočih berilnih sestavkov.

V misel mi sili izrek: „Ne obilico, temveč obilo! . . . Z njim sem odgovoril takorekoč tretjemu vprašanju. Menim pa, da na vsakih pet tednov vzamemo lahko eno povest. To bi dalo v enem šolskem letu osem povesti. Tekom šestih let bi se jih lahko obravnavalo osemindvajset. Število govori! . . . V njem tiči, z ozirom na dušo in telo, bogastvo Krezovo. Zadnji dve leti pa porabimo za utrjevanje snovi za pot v življenje.

Da se me ne bode umelo napačno, naj še omenim, da je zgoraj omenjeno število zavisno kolikor toliko tudi od obsežnosti povesti. Skrben učitelj

bo zadel sam vsekdar pravo. Samoobsebi pa se ume, da je bolje malo, a isto temeljito, nego pa dosti, a vse samo površno. Površnost se kaznuje povsod in tudi pri učenju na izust. Posebno pa bi se kaznovala pri prenovljenem učenju na izust. Bolje nič, nego pa površno!...

Na zadnje vprašanje bom odgovoril čisto kratko.

V nobenem narodu ni tako malo zanimanja za mladinsko književnost, nego v našem. Ej, saj še nekateri pisatelji menijo, da za otroke naj pišejo otroci!... A ravno otrokom moreta pisati samo izkušen mož, samo izkušena žena!... V nas hlastamo vsi samo po čtivu za odrasle. In po kakšnem tuintam! Brrr! — Zakaj? — Zato ker v nas se je rodilo mnenje, da mladinskih spisov ni vredno čitati!... In zakaj se je rodilo? — Zato ker se v mladosti nismo vadili pravičnega čitanja!... Dejal sem pa, da vadimo tega otroke najlažje ob času, ki je namenjen učenju na izust. Najprej vzbudimo v otrokih zanimanje za mladinsko književnost in sami bodo pozeleli, na podlagi te, nekoč po tečnejši, a lepi duševni hrani. In izginile bodo tožbe založnikov in tudi pisateljev. S tem bode izginila tudi starokopitnost in nov zarod bode vstal med nami. In kulturno življenje mora zaveti tudi v nas v svojem najlepšem cvetu in bo tako z ozirom na stvarnost, kakor tudi z ozirom na nravnoreligioznost.

In kdo ne bode tega vesel?!

Hitim h koncu.

Menim, da mojemu predlogu o prenovljenju učenja na izust tudi naši šolniki ne bodo povsem nasprotni. Gotovo bodo bolj veseli uspehov za šolo. Oni so trajni, ti samo hipni!... Oni so resno delo, ti samo parada!...

In kaj še boljše? —

Na to odgovoriti pa ni težko!...

Zgleda 1. in 2. sem posnel po A. Razingerjevem in A. Žumrovem berilu in slovnici za drugi razred štirirazrednih in petrazrednih ljudskih šol. Zgled 3. pa sem posnel z dovoljenjem uredništva po 4. številki „Zvončka“ iz leta 1908.

Tolstoj.

K osemdesetletnici Leva Nikolajeviča.

(Dalje.)

lavna poteza v osebi našega junaka Irtenjjeva in — smelo trdimo tudi v Tolstem — je neprestano preiščevanje. Vsaka prikazen v zunanjem svetu zbuja njegovo pozornost in sočutje, vsak duševni pojav ga sili k natančni preizkušnji; vsako prikazen notranjega življenja preiskuje nazaj do najzadnjih vzrokov ter išče nje zvezo z drugimi prvotnimi členi v vesoljnem redu. V delavnici njegovega modrovanja sledi eno vprašanje drugemu; naravni nagon po znanju in vedi, ki se v njem rodi prej kakor v drugih, vsakdanjih osebah, se v dečkovi glavi spremeni v neko nenaravno nagnenje, preleteti meje našega spoznanja ter najti prvotni vzrok vseh bitij in vsega bivanja. Največji užitek Irtenjjeva je abstraktno odmišljanje in ustvarjanje fantastičnih podob o prihodnosti.

Za nobeno smer modrovanja pa se ni toliko navduševal kakor za skepticizem, ki bi ga pripravil skoraj ob pamet. „Imel sem misel, ali vsaj predstavljal sem si jo, da razen mene ni ničesar na svetu, da stvari niso stvari ampak predstave, ki se le takrat pokažejo mojemu umu, kadar obračam pozornost na nje, in da te predstave izginejo, kakor hitro sem mišljenje obrnil od njih. Preživel sem ure, ko me je fiktivno mišljenje teh idej spravilo do take stopnje zmešanosti, da sem se nekaterikrat hitro obrnil na nasprotno stran, meneč, da me tam, kjer nisem bil, spremlja gotov „nič“ (néant).“

Lastni oče in druga mati sta predmet njegove analize. Ravnotako sestra in njena prijateljica. „V pretečenem poletju sem nekaterikrat iz gole dolgočasnosti skušal približati se Ljubočki in Katjenki, da bi se z njima razgovarjal; ali vsakikrat sem naletel na tako pomanjkljivost v logičnem mišljenju, na tako nevednost najnavadnejših stvari in na tako ravnodušje do razlaganja dotičnih stvari, da so ti poizkusi še bolj podkrepili slabo sodbo o njih.“

Vse duševno delovanje in notranji prevrat se vrši neopazovano, prikrito. Le Nehljudov zamore videti neumorno ustvarjanje njegove duše. Drugim tovarišem ostane drug, tuj človek. Tu ga zavrača plitkost njihovega naziranja, tam ga odbija razuzdano življenje in drvenje brez vsakega načrta. Njegov npravstveni vzor obstoji v prepričanju, „da je namen človeškega življenja teženje po npravstveni usovršenosti, da je ta usovršenost lahka, dosegljiva, večna“.

Kaj je hotel Tolstoj? Kaj je dosegel Irtenjev?

Nekateri smatrajo Fausta in Mefistofela kot dve strani enega bitja, kateremu umotvoru je pesnik in dušeslovec podal samostojno bivanje. Tudi Irtenjev in Nehljudov, dva mladeniča iz označene dobe življenja nista drugo kakor dva vpodobljena dela, združena v višji enoti, ki je živel v ustvarjanju pisatelju in učitelju.

Leta učenja so minila, doba mladeniškega razvoja je končana. Tolstoj, nezadovoljen z neplodovitim znanjem, kakršnega mu je nudilo vseučilišče, je zapustil pomladni „up in cvet in sad“ ter se vrnil v Jasno Poljano, da se tukaj od preprostega življenja uči, česar mu treba v dosego uzora, načrtanega v pravih o nravnosti. Teženje po nravnosti je sedaj nadkriljevalo stremljenje po znanosti.

Ne opisuje nam več duševne prizore v posebljenem Irtenjevu, ampak nravnstvene boje v osnovanem Nehljudovu. Nehljudov se imenuje zopet junak odlomka novega romana, ki se je v načrtu strinjal z novim življenjem. Kakor je v trilogiji kazal razvoj pod določnimi razmerami, tako je Tolstoj nameraval v romanu opisati izkušnje novega človeka. Načrt in obširnost romana naj bi odgovarjal izkušnjam dolgega življenja „ruskega vlastelina“. Toda že prvi poizkus, vresničiti dobre načrte poboljšane človeka, uničil je vse naslednje namene. „Vlastelinovo jutro“ je torej le odlomek in celota obenem, kakor prvi korak na dolgi poti. Posamezne izkušnje in misli je pisatelj razposadil potem med druge cvetlice Jasne Poljane. Tako jih nahajamo tudi v „Vstajenju“, ko (zopet) Nehljudov (zopet) hoče vresničiti reformatorske ideje. Ali bo vse to sen vlastelinovega jutra? — — —

Toda pogledimo „non scholam sed vitam“!

Nehljudov je devetnajst let star ter zapusti po tretjem letu vseučilišče. Preživi počitnice na deželi. V jeseni se odloči, da ostane med svojimi kmeti, da bo njim posvetil celo življenje, da bo on odgovoren za njih srečo.

Vsede se ter piše svoji tetki — *comme il faut* v francozkem jeziku —, da čuti v sebi sposobnost za dobrega gospodarja. „K temu ni treba kandidatske diplome ne uradniškega ugleda in karijere, kakršne ste meni želeli. Ne delaj torej nikakršnih slavohlepnih načrtov, privadi se misli, da bom hodil samosvojo pot, toda tako, ki je dobra in ki me bo, kakor čutim, vodila k sreči. Mnogo sem premišljeval o prihodnjih dolžnostih, zapisal sem načela, po katerih mislim delovati, in če mi bog da življenje in moč, bode se moja namera vresničila. Ali ni moja sveta, naravna dolžnost, brigati se in skrbeti za usodo teh sedemsto oseb, za katere bom moral bogu dati račun?“ Kar je teta odgovorila je bil že odsev prve slike. Poznala je Nehljudova dobro; zatorej: „Ljubi Dimitrij! Tvoje pismo mi je dokazalo, da imaš jako blago srce . . . toda naše dobre lastnosti nam v življenju več škodijo nego slabe“. — Tetka mu noče odsvetovati, ali celo odvrčati ga od dobrega namena; toda dokazati mu je hotela njegovo nespamet in nerazumnost z ozirom na

njegov značaj. „Vedno si hotel biti originalen, toda Tvoja originalnost ni nič drugega nego brezumno samoljubje. Izvoli, dragi mi, navadna pota; ona te dovedejo prej do uspeha, in četudi uspeha kot takega ne potrebuješ, vendar Ti bo uspeh dobro došel, če hočeš izvršiti ono dobro, katero Ti je pri srcu.“

Nehljudov seveda ne sluša svéta prijateljske tete, on sledi svojim idejam. „Naselil sem se v vasi, da posvetim vse svoje življenje kmetom; pripravljen sem izgubiti vse, da so le oni zadovoljni in srečni — in pri Bogu, da bom zvest besedi!“ — „Kaka nezmisel je vse to, kar sem znal, kar sem veroval in ljubil doslej. Ljubezen in dobrotljivost — je resnica in sreča in sicer edina resnica in edino mogoča sreča na zemlji, ki ne zavisi od slučajja.“ — „Torej to je! to je! Torej dobro moram delati!“

Nekega jutra gre od hiše do hiše. Pa kmalu se mora prepričati, da ima prav teta, ki je govorila iz svojega stališča resnico, ker je poznala bolje ko nameravala, a nameravala je manj kakor je vedela. Ona ni čutila vznešeno čustvo morale. Nehljudov pa ni čutil samo potrebo pomagati, ampak tudi silo delovanja v dobrem. Razočaranje je prišlo in moralo priti. Kmetje nimajo nikake razumnosti za njegove osrečevalne težnje. Ljudstvo čuti bedo, a ne sluti neznosnosti; nudi se mu pomoč, a ono ne veruje, ker ni poznalo boljšega sveta; ima srce, a nima zmisla. Normalno življenje je v stoletjih okamenelo. Ko Nehljudov spozna, da ne more pomagati kakor je hotel, da ne more osrečiti kakor je sanjal, da — z eno besedo — ne more biti spasiatelj roda, nad katerim so predniki stoletja grešili, tedaj mu „postane težko in bridko, kakor bi legel nanj spomin o nekem zločinu, za katerega se nihče ne pokori.“ — „Ko bi videl vsaj uspeh svojih podjetij, ko bi videl hvaležnost, — pa ne, vidim le lažljivo rutino, napako, nezaupanje, nemoč.“ Maloupnost se ga polašča; „srce je prazno, srečno ni . . .“ In za to spoznanje je zadostovalo — jutro . . . In pri nas??

Namesto pripovedovanja, modrovanja in kritikovanja njegovega delovanja in Tvojega učiteljevanja, njegove misije in Tvoje naloge, uspeha in neuspeha poslušajmo glas sovremenika Aksakova. „Analiza Tolstega opazi mnogokrat malenkosti, ki niso vredne posebne pozornosti, ki preletijo dušo kakor majhni oblaki brez sledu; analiza, ki jih opazuje in vstavlja, jim daje večji pomen, kakor ga v istini imajo, in zato postanejo neresnični. Analiza postane v tem slučaju povekšalno steklo. Res, da so mikroskopiške prikazni tudi v duši, če pa jih z mikroskopom povečamo in potem tako zremo, vse drugo pa pustimo v navadni meri in naravni telesnosti, tedaj se me-a medsebojnosti premakne, predružači; in ta mera je resničnost.“ (Russkaja Beseda 1857. l.) K temu je pripomniti, kar pravi R. Löwenfeld: „Položaji človeške psihe se sploh ne dajo meriti vedno s kakim za vselej veljavnim merilom. In pesnik ima vedno prav napram kritiku. Ker to, kar ide mimo enega brez sledu, zamore predružačiti, prestvariti celo bitje drugega,

in tako ni nič na sebi bistveno ali nebistveno. To zadobi svoj pomen le po svojih učinkih*. Tako je tudi Tolstoj sam učil velikost v pravem pomenu. Merodajna za nas, morda tudi za literaturo ostalega sveta, pa je kritika Turgenjeva; naravnost zanimiva pa postane, če pomislimo, da med njima ni vladalo prijateljstvo kakor med Schillerjem in Goethejem. Nasprotno! Med — bogovi bi skoraj prišlo do dvoboja. Slovanov kongenija in usoda!

Že leta 1854. je Turgenjev izrazil svojo radost nad prvim spisom Tolstega. „Dal Bog Tolstemu le dolgo življenje; on bo še nas vse presenetil; to smelo upam. On je talent prve vrste“. V drugem pismu je Turgenjev pisal: „Če ne boste zašli na kriva pota, boste prišli daleč; želim Vam zdravja, delavnosti in — slobode. — Moje stvari so Vam zamogle dopasti, morebiti so tudi na Vas vplivale, toda le — dokler niste postali samostojni. Sedaj se od mene ne boste ničesar več priučili, Vi vidite razliko med načinoma, zmote in napake; preostane Vam torej le eno, proučavati človeka, Svoje srce in velike pisatelje.“

Kar Turgenjev v izdelkih Tolstega pogreša, je „duševna sloboda“. Naj si bo še tako uzadovoljen v estetiškem oziru, „nравstveni vtis“ mu ne dopada. „Čital sem (piše Turgenjev 1857 prijatelju Družininu) „Vlastelinovo jutro“, ki mi jako ugaja in sicer zaradi odkritosrčnosti kakor tudi zaradi blizu popolno slobodnega naziranja; rečem „blizu“, ker v načinu, kakor si je postavil nalogo, biva (morebiti njemu nepoznan) predsodek. Pravi nравstveni vtis te pripovedi (o estetiškem ne govorim) obstoji v tem, da, dokler bo vladalo tlačanstvo (r. tjeloslaženije), ni govora o možnosti približanja in sporazumljenja obeh delov, kljub nesebični in pošteni volji — in ta vtis je dober in resničen. Pa vsporedno s tem še teče drugi, namreč ta, da sploh do ničesar ne dovede prizadevanje, prosvetljiti kmeta in zboljšati njegovo stanje — in ta vtis je neprijeten. A vzorni jezik, pripovedovanje in opisovanje je čudovito“. Turgenjevo občudovanje Tolstega je vedno bolj rastlo. „Kozake“ je hotel v posebni francozki izdaji objaviti, da svetu prestavi v pravi luči „mojstra“ („Polikuška“), ker drugega mojstra, kakor je Tolstoj, nimamo“.

Ne slučajna, ampak pomenljiva, za pisatelja značilna je oblika pripovedovanja v osebi „jaz“. Ta oblika je potrebna, ker Tolstoj hoče soobčiti, kar je na zunaj opazoval in v notranjem preživel. Hotel je sam videti, slišati in se učiti, hotel se je o tem prepričati, kar je kot slutnja živelo v njem. Iz te zveze resničnega predstavljanja z osebnim naziranjem vseobčega uzora postane ona posebnost, ki podaje že prvim umotvorom osebnost in samostojnost. Iz tega stališča moramo tudi mi motriti in soditi, saj nam za ocenitev kakršnegasibodí učitelja ne zadostuje samo delovanje v šoli, ampak tudi življenje zunaj šole. Zaradi tega opazujmo, kako prepletajo umotvori življenje; pripovedoval bom nadalje kolikor mogoče — o učitelju.

Le nekaj čez dve leti — od poletja 1851 do jeseni 1853 — je živel Tolstoj v Kavkazu; a novi svet je vplival tako močno na človeka in pisatelja, da je ta kratka doba z novimi vtisi rodila neizmerno bogati sad. Snov štirih pripovedi je pesnik zajemal iz novih izkušenj. Prvo „Nabêg“ (sl. napad) je zapisal l. 1852., torej takrat, ko še je živel v Kavkazu. „Rubka lêsa“ (rubiti, rubiti = les, drevesa podirati, fällen) je zapisana 1854/55 v Sebastopolu, med bojnim gromom in pod neposrednim vplivom istine in misli o „napredku“. Srečanje v vojski z znancem iz Moskve“ je iz l. 1856. Največja in v sebi najpopolnejša pripoved „Kozaki“ pa je bila izgotovljena še le l. 1861., in objavljena 1863. leta v „Ruskem Vjestniku“. Prve tri pripovedi so, četudi zase popolne, nekaka predštudija za končni umotvor. Predstavljajo nam posamezne prizore evropskega-azijatskega ozemlja. Kavkaz, deželo sanj ponosnih eksistenc in nesrečnih idealistov, je Tolstoj namenoma hotel rubiti vsega poetiškega čara. Tolstoj je z resničnim opisovanjem kavkaškega in vojaškega življenja podal mnogo snovi in nove poti pisateljem in — politikom.

Iz vseh treh knjig nam govori duh takega človeka, ki mu je npravstveno izpopolnjevanje najvišja naloga posameznika kakor cele družbe. Olikan svet, kakor ga najdeš v Moskvi, Petrogradu in Kazanu, pomeni uničenje sreče in vseh dobrih nagibov, je sovražnica občega blagra. Tam, kjer je človek bliže narave, je vir sreče in zadovoljnosti. Zastopnikom kulture je čednost le pretveza, semtertja odkritosrčno sredstvo, toda ne smoter. V narodu (Tolstoj ima vedno v mislih prosto ljudstvo, nižje sloje, kadar govori o narodu) živi to dobro, neizvestno življenje. Ako se hoče človek, ki se zaveda škode in škodljivosti njegove družbe, npravstveno izpopolnjevati, tedaj mora poiskati prosto ljudstvo in se od njega učiti.

Ne govori tako Rousseau? Rousseau od izhoda, da!

V „Kozakih“ nastopi zopet Olenin-Tolstoj. Ena misel navdaja vedno Olenina: misel po usovršenosti. Z brezozirnim preskušanjem samega sebe, z neusmiljeno strogostjo hoče izbrisati navidezno omiko družbe, ter vse odstraniti, kar je kulturnega sveta druge vrste. V narodu najde one lastnosti, ki bi zamogle biti predpogoji sreče; toda žal, povrnitev k prostim čednostim morda je — nemogoča.

Sreča biva v tem, da živimo za druge; npravstvenost pa v tem, da po zgledu kreposti prostega ljudstva izpopolnjujemo samega sebe: ti dve misli, kateri že nahajamo deloma ali nejasno razviti v prvih pripovedih, sta začetek in konec v vseh prihodnjih delih pisateljevanja in učiteljevanja. Jaz — oblike ni več, kar gleda, je veseljno; v teh idejah leži svet, in v tem svetu biva naravni človek.

Toda proč, proč od tod, tudi tukaj ni sreče, kliče Olenin.

Naprej!

Izbruhnla je vojska med Rusijo in Turčijo. Dogodki so si sledili z grozničavo naglico. Lev Tolstoj je še med posvetovanjem, oziroma priprav-

ljanjem na boj zaprosil, da bi bil premeščen k onemu oddelku voja, ki je stal ob Donavi pod poveljem kneza Mihaela Dmitrijeviča Gorčakova. Nekaj časa — bilo je v zimi 1853 — je porabil za dopust, da obiše Jasno Poljano. Po kratkem sestanku pri teti Jorgolski z njegovimi brati se zopet vrne na bojišče. Gorčakova četa je imela malo uspeha; morala se je pomikati od Kalafata čez Silistrijo in Jasi (1854) v Sebastopol, kjer se je morala ruska posadka 27. avg. 1855. vdati. Podrobnosti iz te vojne so več ali manj znane ter ne spadajo v okvir pedagoškega lista. Omenim torej le nekoliko, kako se je obnašal Lev Nikolajevič Tolstoj, častnik četrte bastije. Da je vedno bil na prvem mestu, da se je pogumno bojeval, da nevarnosti ali smrti ni iskal, pa se je tudi ni izogibal, to se glasi nekako romantiško za našega junaka. Skoraj pričakovali smo to poročilo in tudi drugo. Tolstoj je bil priljubljen pri tovariših in prostakih. Kadar si je oddahnil po vročem boju, ali kadar mu je služba dopuščala, pripovedoval je na svoj način, kar je doživel. Da je vsako povelje vestno izvršil, to nam potrjuje polkovnikovo poročilo o njem. „A da ga pri vsem tem muči vest, da je moralno propadel, kakor da bi zvršil bogve kak zločin,“ tega polkovnik ni mogel razumeti. „Prav smili se mi, če ga pogledam. Tak človek, z eno besedo: zares čuden človek.“

Medtem ko so ruski vojaki prenašali največje težave in muke z nemo vdanostjo, se je Rusija kratkočasila pri čitanju poetiških povesti nje-nega največjega boritelja za človečanstvo. Sam cesar je bil „en charmé“ ter je dal povelje, „sléditj za žiznju etogo mlodogo čeloveka.“ Bil je vsled povelja prestavljen na manj nevarno mesto, in sicer na desno krilo pri Belbeku. Toda tudi tukaj je sledila nesreča vsled zmot in nezmožnosti višjega poveljnika. Ves pogum, vse žrtve niso zmagale sile evropskega navala pred Sebastopolom. Koj po usodepolnem koncu je šel Tolstoj kot kurir v Petrograd. Preden je leto končalo, je zapustil vojaško službo; odložil je sabljo in prijel za pero, da bi se od sedaj naprej bojeval za mir in ljubezen med narodi.

V naslednjih povestih nam pripoveduje brez pretiranega patriotizma in puhlih besed resnico, kakor jo je videl in kakor jo je sodil nepristranski. „Junak moje povesti, katerega z vso močjo svoje duše ljubim, katerega sem skušal predstaviti v polni lepoti, ki je bil vedno lep in vedno lep ostane, — je resnica.“ V treh knjigah čitamo o treh delih velikanske drame: „Sevastopolj v dekabré 1854“, „Sevastopolj v majé 1855“ in „Sevastopolj v avgústé 1855“. „Še dolgo bo ta epopeja Sebastopola, katere junak je bil ruski narod, puščala globoke sledi v Rusiji,“ vzklikne pesnik v bolestnem prepričanju. Veliko umiranje Sebastopola ga je učilo, kako malo velja življenje posameznika napram trpljenju človeštva, napram večnim, vesoljnim idejam. Ali boj ni celo zmota ljudstev? Narodi se ne sovražijo, kar jih drug proti drugemu tira, kar ljudi ene vere, enega prepričanja nasproti postavi, to so zmote zmedenih voditeljev. — Hurah! — ni naš klic.

Po turobnem času v Sebastopolju je bilo življenje v Petrogradu dvakrat bolj mično za mladega, življenja veselega, siločutnega moža. Gostovanje, karte, ženske, cigani in ciganke so mu naslajale bivanje v metropoli. Grof in umetnik ni mogel zatajiti svoje krvi; živel je, kakor je — maral. Kajpak tudi ni opustil pisateljskega delovanja. Turgenjev (Ivan Sergejevič 1818 — 1883) ga je uvedel kot sotrudnika „Sovremenika“. Ta list, katerega je Puškin (Aleksander Serg. 1799 — 1837) zadnje leto pred smrtjo ustanovil, je bil središče vseh takratnih znamenitih pisateljev in somišljenikov. Po njegovi smrti je Pletnjev prevzel in urejeval list; pozneje (1846), ko je bil po zapuščini Bjelinskega (1810 — 1848) gmotno utrjen, je „tolstij žurnal“ glasnik uglednih in prosvetljenih talentov, kakor so: Turgenjev, Panajev, Gončarov, Grigorovič, Dostojevski, Družinin, Solovjev, Nekrasov, Botkin, Anenkov in mnogi, mnogi drugi. Tudi Tolstoj je, kakor že rečeno, v „Sovremeniku“ pod uredništvom Nekrasova objavil prvi spis. On tedaj ni bil več novinec, ko je bil v Petrogradu predstavljen literarnemu krogu. Vsi so v njem spoštovali izredno nadarjenost omikan svet pa je pričakoval v nadobudnem pisatelju prvo avtoriteto. Tolstoj se je z navdušenjem oklenil prijateljskega kroga. Toda kmalu se je pokazala razlika v njih mišljenju. Povod razporu je dal on sam deloma s svojim, po npravstvenosti težečim mišljenjem, deloma s svojo samostojnostjo v stremljenju, največ pa s svojo brezobzirno odkritosrčnostjo, ki je bila njegova strast.

Na literarnih shodih, pa tudi v pogovorih s posameznimi učenjaki in umetniki je bil poosobljeno nasprotje. Ni poznal zgodovinske avtoritete, ne pripoznal takozvanega historičnega stališča. Uže takrat se je prvič sprl s Turgenjevom, pod čigar streho je prvo noč v Petrogradu prenočil. „I awoke one morning and found myself famous,“ prebudim se nekega jutra in najdem me slavnega; ta izrek Byrona o sebi velja tudi o Tolstem. Vsi njegovi prijatelji in sodobniki so sledili Byronu in sploh zapadni šoli, le Tolstoj je sam iz sebe zajemal, kakor tudi samega sebe izpopolnjeval. Kakor do sedaj, so tudi zanaprej vsa dela bila plod natančnega opazovanja. Sedaj je izzvalo velikomestno, specialno petrograjsko življenje njegovo mišljenje in „uma svetli meč.“ Zopet je Tolstoj — Nehljudov v „Zapiskih markerja“. S tem, da v dnevniku biča svoje slabe lastnosti, hoče Tolstoj sebe siliti k popolnšanju. „Oba huzarja“ predstavljata dve dobi in njih v nenravnosti podobnih si ljudi. Junak „Alberta“ je Rudolf, katerega je Tolstoj privedel na jasno Poljano, da bi „talent po božjem usmiljenju živel človeško življenje“.

II.

Zdi se mi, da bi za ta odstavek moral spisati poseben uvod. Toda, ali ni dosedanje življenje Tolstega že uvod sam? Kje iskati drugih stikov za nadaljno delovanje prihodnjega učitelja? Njegova priprava je modrovanje, njegova učilnica je svet!

Njegove izkušnje v vojski in miru, njegovo življenje v Evropi in Aziji, njegovo občevanje s prostim ljudstvom in z diko naroda mu ni dalo odgovora na njegova vprašanja. Povsod mu je donelo na ušesa „progres,“ a tisti, ki so klic na jeziku imeli, svečeniki omike in napredka, ti niso bili dobri, ne srečni. Ako je to sad omike in napredka, ako je ta napredek končni uspeh civilizacije, ki ne more osrečevati, ne izpopolnjevati — tedaj je vsa ta civilizacija — zmota.

Morda pa ima samo Rusija lice prehitro zvenele civilizacije? Morebiti se kaže onkraj zapadnih mej drugače? Ali pa celo nismo napredovali? Potem?

Vprašanje sledi vprašanju. Edini odgovor mu daje zgodovina, toda ona je pristranska, nič kot zbirka nepotrebnih številčk in nezanesljivih podatkov, bajk. Kje se torej naj učim? Germani in Romani so stoletja in stoletja gradili svetišče prosvete, zlagali kamen do kamena, zbirali zrno do zrna, in mi? Rusija je hotela delo stoletij in vekov v enem stoletju zvršiti in to je morebiti krivo, da je drevo prehitro posrkalo snovi, to je menda ljudstvo pripravilo ob ves sad civilizacije, ob srečo in nrvstvenost. In potem?

Tolstoj je hotel videti, se učiti in potem biti narodov učitelj.

Podal se je l. 1857. na potovanje. Nemčijo si je le površno ogledal, ker je hotel na povratu bolje spoznati deželo „ispošneno svêžesti i bodrosti“. V Pariz je došel 17. svečana ter ostal več tednov. Tam ga pozdravi Turgenjev s pristaši. (Turgenjev se je že l. 1848. nastanil v Parizu, 1870. za vedno.) Življenje je blagodejno vplivalo na popotnika, tako da ga je Turgenjev hvalil kot „ljubeznivega in pridnega“. Da se je za vse zanimal, da je hotel spoznati nasledke civilizacije, je umevno. Obiskoval je vsak znamenitnejši kulturni zavod, poslušal predavanja v Sorbonni in prisostoval — nekemu obglavljenju z gilotino. „Ko sem to videl, . . . sem spoznal, da nijedna teorija o pametni pravilnosti življenja in napredka ne more opravičiti ta čin.“ — Ravnotako površno kakor Nemčijo si je tudi ogledal Italijo. Meni se zelo čudno zdi, da Tolstoj o deželi, ki kaže vse dobe človeškega razvoja, o kateri je Goethe toliko pisal, o kateri mnogi sanjarijo, da večno mesto ni zapustilo trajnega vtisa, ker nikjer ne čitamo o potovanju in opazovanju.

Globokeje je vplivala Švica, sneženi velikani, naravno življenje poleg prometa z vsemi narodi. Najslabše so jo skupili pusti, mrzli, sebični Angleži, kakor kaže povest „Luzern“. Toda tudi tukaj ne najde vzora ali blagega napredka civilizacije. Kolikor prikazni civilizacije, toliko protislovij, koliko vprašanj stavi, toliko odgovorov izostane. Rešitev zagonetke biva v višjem, vse prešinjajočem duhu. „Življenje v Evropi in moje občevanje z znamenitimi in učenimi Evropejci me je še bolj utrdilo v moji veri o vsestranski usovernosti, ker tudi pri njih sem nešel to vero. Ta vera je pri meni navzela navadno obliko, kakor jo nahajamo večinoma pri naobražencih. Ta vera se izrazi z besedo „napredek“. „Takrat sem mislil, da se s to besedo nekaj

pove; nisem še razumel, kako bi jaz in vsak človek, katerega muči tisoč vprašanj, bolje živel. In ko sem si odgovoril: Živi v soglasju z napredkom, tedaj sem rekel, kakor se odgovori človeku v čolnu, katerega ženejo valovi in veter, na edino in najvažnejše vprašanje. Kam se naj obrnem? Mi se peljemo tja in tja. Takrat še tega nisem opazil, le nekaterikrat se je — ne pamet, ampak čut z ogorčenjem obrnil proti tej občni prazni veri našega časa, s katero ljudje skušajo prikriti, da življenja ne razumejo.“

Koncem poletja je bil Tolstoj zopet v Rusiji. Sredi oktobra se preseli z bratom Nikolajem in z edino sestro Marijo v Moskvo. Medtem ko sta brat in sestra najraje občevala s Fjetom, v čegar hiši so uprizarjali muzikalične večere, je Tolstoj preganjal čas v dobri in slabi družini. Vdal se je tudi takratni navadi moskovske mladine, da je telovadil, ker je bilo to nekaj — novega. V trikotu od nog do glave bi se Platonu dopadel, toda v pretiranih športnih vajah gotovo ne, zakaj skušal je celo skočiti čez konja. Kmalu po špartanskih vajah pa ga vidimo oblečenega a la mode šetati po Boulevardu Tver.

Za nekaj časa je ostavil življenje v Moskvi ter potoval, a tokrat z novo železnico čez Varšavo v Pariz in Dijon. Tukaj je spisal celo povest „Albert“, v Moskvi ni imel časa. V novembru je odpotoval, a o božiču se je že zopet vrnil k svojim dragim, da praznuje nastop novega leta, ki bi mu skoraj prineslo smrt. Bilo je na lovu, ko je medved pod seboj ležečega lovca grdo razmesaril. Bilo bi po njem, ko ga ni rešil prijatelj Ostaškov. Ta lovski prigodek pripoveduje Tolstoj v svoji čitanki, III. del. Težko je reči, da bi ga pisatelj posebej prikrojil za mladino.

Tako je življenje potekalo in drvilo naprej do 1859. l. Ko bi čitali dnevnik, kjer je zapisoval samo podatke, in slišali pripovedovati prijatelje, čuditi bi se morali, da še živi. Božja previdnost mu je zraven duševne sile podelila tudi telesno moč. Rekli bi, kar je Aleksander I. o Krylovu rekel: „Ni mi žal za denar, katerega zaigra Krylov; a žal bi mi bilo, ko bi svoj talent zaigral.“

O zadnji dobi imamo le malo poročil. Vemo le, da je od januarja 1858 do konca maja 1859 bil v Moskvi nastanjen, in da je od tod parkrat obiskal Jasno Poljano in Petrograd. Od maja do oktobra 1859 je bival na svojem posestvu, potem se je zopet vrnil v staro stolico. Preden se je preselil v Moskvo, posetil je Turgenjeva v Spaskojem.

V tem času se je pisatelja lotila nekaka nevolja in mržnja do čitajočega občinstva. Ni bil zadovoljen z učinkom, z nameranim uspehom svojih nauk. Svet ni bil stvarjen za njega, ali on ne za ondašnji svet. „S poetičnimi proizvodi ne moremo postati učitelji človeštva, ampak le z našim vplivom na najnižje sloje ljudstva moremo storiti kaj dobrega za prihodnost. Ne mi se moramo učiti, ampak mi moramo druge učiti, četudi malo tega kar vemo.“ Pod tem čutom je nekoliko trpelo njegovo delovanje, toda pre-

nehalo ni, kakor tudi ni nikdar. Kar se je v teh bolih pripravljalo, je bil prepoved Tolstega. Po sprejetju novih misli in združenju s prvotnimi uzori je postal človek, kakršen še je zdaj. Zopet se je zanimal za posestvo in kmete, zopet je pridno študiral, kako bi teoretiški in praktički pospeševal poljedelstvo, in zopet se je čutil zadovoljnega v naravi in pri delu v Jasni Poljani. Teta in brat Nikolaj sta bivala tukaj, tudi gostov ni nikdar manjkalo.

Žal, da je skrb in smrt prekinila srečno, idilično življenje. Nikolaj, katerega je Lev čez vse ljubil in kateremu je dal ime „Firduzi“, je začel vidno hirati za sušico. Brat, katerega je Turgenjev imenoval „zlatega, pametnega, ponižnega in ljubeznjivega človeka“, kateri je Leva ljubil skoraj kakor oče najmlajšega otroka, o silni Nikolaj ne bo več doživel — sreče napredka v pravem pomenu. Sestra Marija in brata sta ga pregovarila, da je šel „čez mejo“ — zdravja iskat. Eden izmed bratov bi ga moral spremljati.

Končno so se odločili za Soden pri Frankfurtu, kakor je zdravnik svetoval. Lev in Marija sta še ostala doma, ker sta vedela, da je brat v najboljši oskrbi in da je dragi Turgenjev živel ravnотam. Koncem junija je tudi Marija z otroci potovala za njima. Lev je ostal sam in — čutil prvokrat samstvo. Kratki čas do potovanja je uporabil, da prouči temeljito tuje jezike in pisatelje. To potovanje naj bi bilo pravcato potovanje za študije življenja narodov in njih vzgoje. Med vsemi pisatelji ga je najbolj zanimal B. Auerbach, ki mu je bil po mišljenju, po zajemanju snovi iz prostega naroda ter po naučnem načinu pripovedovanja najbolj soroden. V malo dneh (od 2.—5. julija) dospe Tolstoj v Berlin, kjer ga je že sestra pričakovala. Berlin takrat še v političnem oziru ni bil kakor dandanes „Roma locuta“, pač pa že središče duševnega življenja in vstajajočega naroda v „deželi mislecev.“ Medtem ko je sestra odpotovala v Soden, izkoristil je zadnje dni, v kolikor se je dalo. Prvi dan je posetil vseučilišče ter slušal čitanja znamenitih profesorjev. V dvorani predavanj se je seznanil z mladim človekom, s kandidatom medicine, Fraenkelom. Ta ga ni poznal ne po imenu, ne po spisih, čeravno je Tolstoj že vstopil v učenjaški svet.

Fraenkel je peljal ukaželjnega Rusa v neko zborovanje rokodelskega društva. Predavanje učenega somišljenika pred množico prostega ljudstva, posebno pa „vprašalna škrinjica“ je tako zanimala ruskega učenjaka, da je drugi večer prišel zopet poslušat. To je bilo nekaj, o čemer je Tolstoj sanjal; bila je to zanj tudi prva — hospitacija. 14. julija zapusti Berlin, trdno prepričan, da bode tudi za Rusijo prišel dan vstajenja.

V Lipsiji se je mudil le en dan. Imel ali vzel si je le toliko časa, da je obiskal vse šole. Saške šole so že tedaj slule kot uzorne. Ruska vlada je v onem času izdala načrt za preustroj šole ter svoj načrt poslala nemškimi, belgijskimi in francoskimi šolnikom v odobrenje. Tanejev je v ta namen več let proučeval saško in prusko šolstvo, znamenje, da je takratna Rusija posvetila veliko pozornost perečemu vprašanju ljudske naobrazbe. Demokratska

misel načrta je bila: Zdaj, ko se je tlačanstvo (ruski: tjeloslaženije) odpravilo in so se podelile vsem brez izjeme državljanske in človeške pravice — se kaže bolj ko kdaj nujna potreba, pripravljati mlade ljudi in jih izuriti za določeni stan in delokrog. Reforma šole je polnila glave vseh omikancev. Ljudska šola je bila misel „oproščenih duš“. Tolstoj je gledal na svoje oči, torej tudi sodil po svoje. Kakšen je bil njegov načrt o preosnovi šol, o pouku prostega ljudstva, bomo videli pozneje.

V Draždanih se je sešel s svojim sodrugom, z „učiteljskim tovarišem“ B. Auerbachom. Ta sestanek je bil odločilnega momenta za Tolstega. „Temu pisatelju se imam zahvaliti, da sem za svoje kmete ustanovil šolo in da sem se pečal z naobraženjem prostega ljudstva.“ Auerbach je bil eden onih narodovih učiteljev, katere je ruska vlada vprašala za svet. Tudi Auerbach je pisal v poetiški obliki o ljudski vzgoji; tudi on je bil mnenja, da duhovne in posvetne oblasti nimajo pravice „misliti“ namesto ljudstva ter odločevati o ljudskih „potrebah“, tudi on se je navduševal za življenje prostega ljudstva na deželi. Občevanje in razgovarjanje s somišljenikom je bil užitek, kakršnega Tolstoj ni našel na potovanjih križem sveta. Obiskovala sta skupno šole, a saške šole Tolstemu niso ugajale. To moramo beležiti poleg drugačnih kritik.

Tolstoj je 19. julija Draždane zapustil, ko je še prej vse knjige pokupil, ki so razpravljale o vzgoji in o zgodovini vzgoje, ali so bile v kaki zvezi z njegovim načrtom. Drugi važni sestanek je bil v kopališču Kissingen, kjer je Tolstoj vpisan kot carsko ruski poročnik. Tu se je sešel z Julijem Fröblom, nečakom ustanovnika otroških vrtcev. Fröbel pripoveduje, da je Tolstoj imel „čudne“ misli: Napredek v Rusiji mora sloneti na ljudski vzgoji; ako bode vzgoja izhajala iz prostega ljudstva, se bo dalje prišlo nego v Nemčiji. Ker Rusi so nepokvarjen narod, medtem ko so Nemci podobni otroku, ki je več let užival napačno vzgojo. Glavni učitelj ruskega naroda je že takrat omenil, da je ustanovil šolo za kmete, kjer tudi sam poučuje. Tolstoj se je čudil, da ni v nobeni koči nemškega kmeta našel povesti Auerbacha in pesmi Hebla. Ruski kmet bi, menil je, ob čitanju takih reči solze prelival. Sestanek in razgovor je Tolstega še bolj utrdil v njegovem prepričanju in načrtu.

Še enega kraja in moža se moramo spominjati, kakor se je Tolstoj. Med mnogimi izleti je obiskal tudi Wartburg, kjer je o reformatorju vere in šole zapisal v svoj dnevnik samo: Luther je velik.

Brez dvombe, nepristransko rečeno, to poučno potovanje je bilo velikega pomena v odločilnem trenutku za novo šolo v Jasni Poljani.

Tem dnevom dušnega vedrila in bodrila so sledili temni in turobni. Iz Sodena niso prihajala vesela poročila. V začetku je premenjava zraka blagodejno vplivala na bolnika, čutil se je bolj zdravega in svežega v prijetnem kraju, tako da je zamogel brat Sergej odpotovati. Tri dni po nje-

govem odpotovanju je prišel Lev, da bi negoval zdravje svojih dragih. Toda okrevanje je bilo le navidezno. Zadnji svet zdravnikov je bil, odpotovati v južne kraje, kjer bolnik še lahko leta preživi. Po kratkem posvetovanju odpotuje Lev z Nikolajem proti jugu. In smrt za svojo žrtvo! — Blizu Nice je Nikolaj v naročju milega mu Leva izdahnill dušo. — — — Kaj je čutil Lé v vpričo nagle smrti — 29. avgusta so iz Sodena odpotovali, 20. septembra je brat umrl — kaj mislil o ničevnosti človeškega življenja, to piše Fjeki: „Menim, da že veste, kaj se je zgodilo . . . Nič v življenju ni naredilo takega vtisa na mene. On je imel prav, ko mi je rekel, da ni nič hujšega od smrti; in če se pomisli, da je vendar konec vsega, tedaj pa zopet ni nič hujšega od življenja. Za kaj skrbimo, čemu se trudimo, če od vsega tega, kar je Nikolaj Nikolajevič bil, ničesar ne ostane. Nikdar ni govoril o tem, da čuti bližino smrti, pa jaz vem, da mu je korak za korakom sledila in da je on vedel, koliko časa še mu je ostalo. Do zadnje minute se ni vdal; zmiraj je bil delaven, vedno se je s čem pečal, ali je že pisal, ali po mojem pisateljevanju izpraševal, ali mi svetoval. Pa vse to, menim, ni storil iz notranjega povoda, ampak le načeloma. Le narava se ohrani do zadnjega. Iz praha si vzet, v prah se zopet povrneš! Le eno ti je ostalo, negotovo upanje, da tam v naravi, katere boš v zemlji le majhen del, nekaj ostane. Tisočkrat si rečem: „Pusti mrtve v miru počivat; pa na nekak način moramo vendar moči uporabiti, ki so še ostale. Čemu je vse, če jutri muke smrti pričnejo z vso grdobo, lažjo, prevaro, in če vse konča z uničenjem, z ničlo. Kajpa vesela reč! Bodi koristen, bodi kreposten, srečen, dokler živiš, poreče človek človeku; ti pa, in sreča in krepost in korist bivajo v resnici. Resnica pa, ki sem se je navzel v 32 letih, je ta, da je položaj, v katerega smo postavljeni, grozen. „Vzami življenje, kakor je; ti si tvoj položaj sam pripravil“. Kako pa, saj jaz življenje vzamem, kakor je? Kakor hitro človek doseže višjo stopnjo razvoja, tedaj spozna, da je vse zmota, prevara, in da je resnica, katero vendar pred vsem ljubi — grozna, užasna.

Ako potem jasno in natančno vidiš, tedaj se prestrašiš in rečeš kakor brat: Kaj pa to? Naravno, dokler imamo željo, poznati in govoriti resnico, se trudimo tudi poznati in govoriti. To je edino, kar mi je moralnega sveta ostalo. Više se ne morem povspeti, in to eno bom storil, toda ne v obliki vaše umetnosti. Umetnost je laž, in te lepe laži ne morem več ljubiti. Jaz bom čez zimo ostal tu, saj je vse eno, kje se živi.“

Ostal je res v kraju, kjer je prebil toliko žalosti in izkušenj. V novembru je potoval čez Marseille v Genf, kjer se je sešel s sestro, da uravna nove družinske razmere. O novem letu vzame zopet potno palico v roke ter potuje celih šest mesecev. Najprej potuje v Italijo, od koder se svečana vrne v Pariz. Tudi zdaj nič ne piše o življenju v Italiji, nič o klasiški zemlji, nič o utisih, pa tudi ne o nadaljnjih načrtih. Uganka? Temveč ga je zanimalo Marseille, predvsem pa posebne šole za delavce. Čudil se je, da

vsi otroci tri, štiri, tudi šest let šolo obiskujejo, nadalje, da se je poleg katekizma, sv. pisma in zgodovine, pravopisja, računstva še učilo knjigovodstvo. „Kako je mogoče bilo, da se je pouk v tem predmetu uvedel, tega nisem mogel razumeti, tudi noben učitelj mi ni mogel razjasniti.“ Razen ljudskih šol si je še ogledal samostansko šolo. Pa v vseh se je prepričal, ali bil vsaj za-se prepričanja, da so šole v Marseilli slabe. Nasproti temu pa je ljudstvo, katerega je srečaval na izprehodih, na ulicah, v *cafés chantants*, muzejih, delavnicah, knjigarnah, presenetilo s svojo inteligenco v občevanju, naziranju, s svojo pristno kulturo. To nasprotje med nedostatnimi šolami in ljudsko naobrazbo odraslih Tolstoj tolmači kot učinek življenskih pogojev in načina, ki so duševnemu razvoju toli ugodni in koristni. Mesto je imelo trideset cenih časnikov, ki so se v trideset tisočih iztisih razširjali med ljudstvom. Muzej, javne knjižnice, gledališča, kavarne, v katerih so se uprizarjale kratke komedije, prednašale pesmi, so po njegovem mnenju naobraževalni zavodi za odrasle.

V Parizu, kamor je došel 27. svečana (1861) je nadaljeval opazovanja in študije ljudij. Bil je popolnoma zavzet od oseb, katere je opazoval celo v omnibusu; zdele so se mu kakor postave iz romanov Paul de Kočka.

Koncem svečana je v Londonu. Tudi tukaj je sledil svojemu najljubšemu predmetu: opažati naobrazbo in vzgojo, njih uspeh in sredstva. V parlamentu je slučajno slišal govoriti Palmestona. Nazaj se je vračal čez Brussel. Tukaj se je sešel z dvema izgnancema, katera sta bila kaznovana, ker sta — sveto služila sveti stvari. Bila sta to Pierre Jos. Proudhon in Joahim Lelevel. Toda vse uravnave šol so se mu zdele pomanjkljive — in nepravilne. Samo v Nemčiji je našel relativno zdrave nazore o vzgoji prostega ljudstva, a praktiške tudi tukaj ne. Diesterweg z njegovo metodo se je jako razločeval od dotičnih nazorov Tolstega. Zakaj, bomo pozneje slišali. Iz Belgijskega je potoval čez Nemčijo. V Weimaru je bil gost ruskega poslanika Maltitza in dvornega maršala Beaulieu-ja. Najzanimivejše, kar mu je nudilo mesto mecenov Weimar, deloma Gotha in druga turingiška mesta, so bili otroški vrtci. Ti so že bili številni in od učencev Fröbelna uravnani. Celo soproga Maltitza je obiskovala otroški vrtec, katerega je vodil Fr. Seidel. Drugi imenitni zastopnik najnovejše ideje, Avgust Kökler, je bil poklican v Moskvo in Petrograd, da bi tam uvedel vrtece, za katere se je posebno zanimala velika kneginja Marija Nikolajevna.

V Jeni je Tolstoj najel prvega učitelja za svojo šolo. Mladi učenjak Keller je ravnokar naredil izpit za višje šole ter rad sledil ugodnim ponudbam ruskega grofa.

Še enkrat je gnalo T. srce v Draždane, da obiše Auerbacha, potem se je podal v Berlin, zadnjo postajo njegovega petmesečnega potovanja. Ena ura je zadostovala, da je Tolstoj spoznal nemške pedagoge in njih nazore o vzgoji. Obiskal je v to svrho sina Diesterwega. Pričakovali bi mi,

ki druge pedagogike in zgodovine ne poznamo kakor nemško, ki le skozi nemško steklo opazujemo šolo in svet, da se bo Tolstoj pohvalno izrekel o tem, kar se mu je poročalo ali kazalo. Nič vsega tega! Tolstoj je pričakoval, da bo našel prosvetljenega moža, ki bi, neodvisen od tradicije, in le na podlagi lastnih, desetletnih izkušenj razkladal samostalne pedagoške nazore: „Toda motil sem se, našel sem tesnosrčnega pedanta, ki je mislil na podlagi pravil in predpisov razvijati otroške duše.“ Tudi v pojmih o vzgoji, naobrazbi in pouku je bil Tolstoj drugačnega mnenja, kakor bomo izpoznali iz posebne razprave.

Kar bi sedaj še vaše učitelje (večinoma smo vsi) utegnili zanimati, je sodba Tostega o nemškem kmetu in prostem ljudstvu. V tem oziru daje prednost nemškemu življu. „Ruski kmet je razumen, pozoren, potrpežljiv, skromen; stoletja stari jarem ni mogel uničiti dobre lastnosti. V svojih vojaških letih sem imel mnogo prilike, opazovati ruskega kmeta kot vojaka in — reči moram, da daje najboljši material za vojsko . . . Kar pa pri mojem narodu težko pogrešam: samozavestna energična vztrajnost, ne samo pasivna potrpežljivost, trdnost v izpeljavi ukrepov, ki se ne da od nikogar motiti ne vtruditi, ki ne počiva prej, dokler ni cilja dosegel, — ravno to veliko нравno svojstvo podeli Nemcu moralno premoč, katere se ne morem obraniti. Mnogo smo se učili od našega nemškega soseda, mnogo zadosta še se moramo učiti.“ 25. aprila se je T. zopet vrnil v Petrograd, kjer je občeval skoraj izključno z Družininom in Annenkovom. 10. majnika je pozdravil Jasno Poljano. Že 12. majnika je vlado prosil za dovoljenje nove, lastne šole, lastne uravnave in samostojne metode.

(Dalje.)

♦♦♦♦♦

Vsestranska obravnava številnega obsega 1 do 10.

- Eliza Kukovec.

(Konec.)

4. Množenje.

Iz računice 14. stran 2. naloga.

2×3	2×4
3×3	2×3
2×2	4×2
3×2	1×3
1×3	3×3

Nazorilo: risba na tabli.

O b r a v n a v a.

- a) Učitelj prepíše račun iz računice na tablo.
- b) V tem računu vidite novo znamenje. To znamenje se čita k r a t. Torej 2 krat 3.

- c) Operacija. Narisati moramo število 3; kolikrat? (2 krat). Se zgodi. Štej, koliko pik je to! (6)

$$\begin{array}{r}
 2 \times 3 = 6 \quad \cdot\cdot\cdot\cdot\cdot\cdot \\
 3 \times 3 = 9 \quad \cdot\cdot\cdot\cdot\cdot\cdot\cdot\cdot \\
 2 \times 2 = 4 \quad \cdot\cdot\cdot\cdot \\
 3 \times 2 = 6 \quad \cdot\cdot\cdot\cdot\cdot\cdot \\
 1 \times 3 = 3 \quad \cdot\cdot\cdot \\
 2 \times 4 = 8 \quad \cdot\cdot\cdot\cdot\cdot\cdot\cdot\cdot
 \end{array}$$

Samovaja: Učenci računijo slične naloge na svojih tablicah ter vsak račun opremijo z risbo.

5 Merjenje.

V pripravi je treba razjasniti pojem „meriti“.

Meri se:

- a) vrvca.

1 m se da od te (morda 8 m dolge) vrvce odrezati 8 krat.

- b) kaka snov, morda voda v škafu z litrom.

Liter se da iz škafa natočiti 7 krat.

- c) orehi na mizi.

Kolikokrat zamoremo 3 orehe od tega kupa proč vzeti. (9 krat)

- č) krogle na računilu.

Kolikokrat zamoremo 2 krogli sneti s prve šibe?

Posnetek.

Sedaj smo merili vrvco, vodo, orehe, krogle.

Uporaba.

Imamo podobne računske naloge. N. pr.:

$$2 \text{ v } 10$$

Tu si moramo narisati število 10.

Besedica „v“ pomeni, da moramo število 10 meriti s številom 2. To napravimo na ta način, da po 2 krogli zaobročimo.

Odgovor se glasi:

$$2 \text{ v } 10 = \text{obseženo } 5 \text{ krat.}$$

Vaja:

Iz računice 19. stran 4. naloga.

$$\begin{array}{r|l}
 2 \text{ v } 4 & 3 \text{ v } 9 \\
 2 \text{ v } 8 & 4 \text{ v } 8 \\
 2 \text{ v } 10 & 5 \text{ v } 5 \\
 3 \text{ v } 6 & 5 \text{ v } 10
 \end{array}$$

Nazorilo: risba na tabli.

Obravnava:

- a) Učenec čita račun iz računice.
 b) Učitelj ga zapiše.
 c) Operacija: Katero število moramo narisati? (4) Kaj storiti? (meriti) S čim? (s številom 2). Štej kolikokrat je 2 obseženo v 4. Učitelj združuje z obročem po 2 piki. Učenec šteje: enkrat, dvakrat.
 d) Učitelj zabeleži podatek.
 d) Učenec čita odgovor.

Slika na tabli:

$2 \vee 4 = 2$ krat	
$2 \vee 8 = 4$ krat	
$3 \vee 6 = 2$ krat	
$3 \vee 9 = 3$ krat	
$4 \vee 8 = 2$ krat	
$5 \vee 5 = 1$ krat	

Samovaja: Učenci računajo slične naloge na svojih tablicah ter vsak račun opremijo z risbo.

Naloge:

$$\begin{aligned} 9 &= \cdot \times 3 \\ 6 &= \cdot \times 2 \\ 8 &= \cdot \times 4 \\ 10 &= \cdot \times 5 \end{aligned}$$

spadajo po obliki k množenju, po smislu k merjenju.

Obravnava:

- a) Učenec čita račun iz računice.
 b) Učitelj ga zapiše.
 c) Operacija: Katero število moramo narisati? (9) Po koliko pik moramo združiti? (3) Štej! Kolikokrat 3?
 d) Odgovor: $9 = 3 \times 3$. Katero število moramo mesto pike dopolniti? (Številko 3.)

Slika na tabli:

$9 = 3 \times 3$	
$6 = 3 \times 2$	
$8 = 2 \times 4$	

Samovaja:

Učenci slične naloge računijo na svojih tablicah ter vsak račun opremijo z risbo.

Nazorilo: risba.

O b r a v n a v a.

a) Učenec čita račun iz računice.

b) Učitelj ga zapiše.

c) Operacija. Katero število moramo narisati? (8) Kaj moramo iskati? ($\frac{1}{2}$) V kolikih vrstah narišemo število, kadar iščemo polovico? (V dveh.) Kaj predstavlja vsaka vrsta? ($\frac{1}{2}$) Štej! Koliko iznese polovica? (4 pike).

č) Odgovor. $\frac{1}{2}$ od 8 = 4.

Slika na tabli.

$$\left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \\ : \\ : \end{array} \quad \frac{1}{2} \text{ od } 8 = 4$$

Kadar iščemo $\frac{1}{3}$, tedaj narišemo število v treh vrstah. Vsaka vrsta predstavlja tretjino.

$$\left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \end{array} \quad \frac{1}{3} \text{ od } 6 = 2$$

Kadar iščemo $\frac{1}{4}$, tedaj narišemo število v štirih vrstah. Vsaka vrsta predstavlja četrtino.

$$\left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \\ : \end{array} \quad \frac{1}{4} \text{ od } 8 = 2$$

Kadar iščemo $\frac{1}{5}$, tedaj narišemo število v petih vrstah. Vsaka vrsta predstavlja petino.

$$\left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \\ : \\ : \end{array} \quad \frac{1}{5} \text{ od } 10 = 2$$

Samovaja. Učenci izvršijo slične naloge na svojih tablicah ter opremijo vsak račun z risbo.

V številnih obsegih 10—15 ter 10—20 se predstoječe vaje ponavljajo z rastočo mnogoličnostjo, ki vglubi umevanje. Na pr.:

$$\frac{1}{3} \text{ od } 15 = 3 \quad \left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \end{array}$$

$$\frac{1}{2} \text{ od } 18 = 9 \quad \left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \\ : \\ : \\ : \\ : \\ : \end{array}$$

$$\frac{1}{10} \text{ od } 20 = 2 \quad \left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \\ : \\ : \\ : \\ : \\ : \\ : \\ : \end{array}$$

$$\frac{1}{3} \text{ od } 12 = 4 \quad \left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \end{array}$$

$$\frac{1}{4} \text{ od } 20 = 5 \quad \left. \begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array} \right) \begin{array}{c} : \\ : \\ : \\ : \\ : \end{array}$$

Sklepne opazke.

Poizkus uči, da kažejo učenci do vseh operacij enako dovtzetnost. Dejansko izvrševanje operacij in risbe jih očitvidno veselé. Pismeni izdelki kažejo v najslabšem slučaju zmote v štetju, nesmisel nikoli.

Končno pa je tudi prepotrebno, da se v 1. šolskem letu obravnavajo vse računске operacije zlasti na eno in dvorazrednicah, ker je treba z učnim časom skopariti.

Elementarna stopnja ima nalogo stvoriti temelj s tem, da novincem razjasni bistvo računskih operacij. Naslednje stopnje ne utegnejo se baviti z razjasnjevanjem temeljnih pojmov; vsaka donaša novo, ogromno z napredkom rastočo snov.

Pretirana je gotovo Grubejeva zahteva, naj se že števila 2, 3, 4 vsestransko obravnavajo.

Kraus-Habernal pričneta vsestransko obravnavo šele s številom 8, in priznati se mora, da sta v svojih računih zadela zlato pot skozi mnogobrojne nasvete vseh vplivnih metodikov.

Književno poročilo.

Schule und Charakter. Von dr. Fr. W. Förster. Zürich 1908. 5. Auflage.

Moderna šola in vzgoja, ki hoče le individualizirati in vzgajati le samorasle, ostro začrtane značaje, je dobila seveda tudi svoje nasprotnike. Marsikdo se je gotovo že vprašal, kam nas bo privedla ta enostranska pot. Kajti, da je enostranska, tega ni mogoče tajiti. Učitelj naj skrbno pazi na vsako kaprico svojih učencev, vse mora biti otrokom prilagojeno itd. Star gimnazijski profesor mi je rekel pred kratkim, da se njemu zdi, da se ložje učenci — vsak posamezni — nekoliko privadijo na učitelja, kot učitelj na vsakega posebej. — No, in tudi v družabnem oziru ta skrajnost ne more biti dobra. Res je zelo moderno biti „nadčlovek“, a pomisliti je treba, da živijo poleg nas tudi drugi ljudje. Tolstega filozofija, ki bazira na ljubezni do bližnjega, precej odmeva iz gori omenjene Försterjeve knjige. — Značaj, vzgoja srca in čustva to so glavni momenti. Ne le znanosti, intelekt, ampak tudi „dobro srce“, bi rekli po domače, je potrebno. In tak učitelj — „der den Charakter bildet, ist ein Künstler“. Ljubezni do brata ne poznamo več, pravi pisatelj, nadležni smo drug drugemu; šola brez discipline vam daje take ljudi, ki poznajo le svoj „jaz“. Ugodilo se jim je vedno, češ, to so individualne lastnosti, katere je treba gojiti. In vendar, pravi pisatelj, je potrebno, „daß er (der Mensch) in seinem Leben eine Zeit durchmacht, in welcher er das Sich-Sehen-Lassen und alle Halbheit des Tuns verlernt und seine subjektiven Launen bedingungslos dem großen Zusammenwirken opfern muß“. K temu je treba človeka seveda privaditi. Disciplina mora biti, marsikaj se mora obrusiti, a ne po vojaško, ampak potom pametne in razumne vzgoje. Tu je

delo težko; ne biti desetnik, a tudi ne pustiti otrokom neomejene svobode, to zahteva moža v celem pomenu besede.

To so kratko Försterjeve misli. Pri nas sem slišal že zastopnike raznih struj. Eden pravi tako, drugi tako. Jaz sodim, da je Försterjeva knjiga pokazala tako bolj srednjo pot, katera bi znala biti še najboljša. Zakaj tudi tisto oboževanje individualnosti itd., kot vsak ekstrem, ne more prinesiti dobrega sadu. Ker je pa knjiga tudi za vsakega izobraženca direktno zelo poučna in zanimiva, bodi vsakomur toplo priporočena. V njej tiči marsikak lep nauk, kateri bo tudi odraščeniim dobro došel. J. Bratina.

Zvonček, list s podobami za slovensko mladino, prijavlja v svoji 11. številki bogato vsebino: 1. Srečanje. Dušan. Pesem. — 2. Jožek in Lovrek. Mihael Levstik. Povest. — 3. Pesem veselja. D. A. Pesem. — 4. Pridni učenki v spomin. Št. Jelenec. Povest s podobo. — 5. V svet! Fr. Kolednik. Pesem. — 6. Mladi fizik. J. N. Poučni spis. — 7. Pada listje z dreves. Fran Silvester. Pesem. — 8. Vseh mrtvih dan. Podoba. — 9. Malega Stanka voznja na Gorenjsko. Janko. Povest. — 10. Premodre glave. Silvester K. Narodna smešnica. — 11. Velblod. I. O. Poučni spis s podobo. — 12. Pravljičica o vranu. Zorislav. Pesem. — 13. Mlinarjev Tonček. St. Polenčan. Povest. — 14. Metodek. E. Gangl. Pesem s podobo. — 15. Pouk in zabava: V šolo! Zorko Prelovec. Uglasbena pesem. — Skledica kave za 300 kron. — Človeška koža. — Spomenik. Fran Pogačnik. — Otroško srce. — 640.000 šolskih otrok. — Vonj v starosti. — O porabi zraka. — Morska sol. — Marljive čebele. — Papirnata obleka. — Kako dolgi bi zrastle nohti. — Rešitev. — Kotiček gospoda Doropoljskega. — Ob koncu leta priporočamo ta izborni mladinski list v mnogobrojno naročevanje. Napredno učiteljstvo naj agitira, da „Zvončka“ ne bode imela le vsaka šola, nego ga naroče tudi vsaj boljše obitelji.

Računica za ljudske šole. Spisal Luka Lavtar. I. Nižja stopnja. Računanje v prostoru od 1 do 100. Drugi natis. V Ljubljani. Natisnila in založila Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1908. Cena 60 v. — Vsled odloka vis. c. kr. ministrstva za bogočastje in uk z dne 29. septembra 1908, št. 30.636, je raba tega zvezka obče dovoljena. — Kar smo dolgo, težko in željno pričakovali, smo vendar dočakali. Učitelji tovariši, zlasti Lavtarjevi gojenci bodo te vesti najbolj veseli ter gotovo nemudoma segli po težko pričakovanem učilu. Pa tudi starejšim tovarišem in tovarišicam bode ta izborna učna knjiga dobro došla. Zato ne dvomimo, da se kar najhitreje uvede v vse naše šole.

Razgled.

Listek.

* **Nekaj veselega o Šternbergu.** Ta veseli gospod ljubi učitelje tako, da je iznašel na Spitzbergih novo metodo, kako bi se pomagalo učiteljskemu stanu. „Postreljati vse učitelje, te ničemrnike!“ so dejali gospod prof. — Da so ga vzgojili učitelji, bi ne bil tako daleč zašel.

* **Šola prodira med vse narode.** „Le Temps“ priobčuje članek, v katerem se opisuje kako po japonskih zmagah silijo doslej v duševni temi živeči narodi k svetlobi in kako živo željo kažejo za naobrazbo. Algirski in tuneški narodi zahtevajo od vlade — šol. Ali ne bodo kmalu Zulu v Južni Afriki bolj hrepeneli po prosveti kakor določeni ljudje v naši domovini?

* **Bič v ang'ěški šoli.** Angleški list „Daily Telegraph“ piše, da vladajo v nekaterih vaških šolah neverjetne razmere. V teh šolah uporabljajo učitelji za discipliniranje otrok bič s tremi jermeni. Tega orodja ne rabijo samo za odraslo mladino, ampak tudi za deco šest let staro. V neki šoli so totkli deco s tem bičem celo po licu. Ta bič imenujejo angleški „tawse“. Čuden postopek v napredni Angleški.

* **Srečna zemlja.** Švica potroši razmerno največ za svoje šolstvo izmed vseh držav. L. 1906. se je potrošilo v ta namen 61,170.000 frankov, od katerih so plačale občine 30,300.000, konfederacija 5,000.000 in ostalo kantoni. Od te vsote so sprejele ljudske šole 40,000.000, 5,850.000 višje ljudske šole, 3,940.000 obrtne šole, 3,940.000 gimnazije in 6,385.000 univerze. Vsak občan je plačal potemtakem 19 frankov za šolo in 12 frankov za vojaštvo.

Pedagoški paberki.

* **Kitajsko šolstvo.** J. Rodes je napisal v „Le Temps“ članek o kitajskem pokretu, ki se nam vidi povrten in brez vsega reda. V kolikor se tiče naobrazbe so Kitajci res ustanovili nekoliko šol, sestavili učno osnovo in našli dovolj učencev. A manjka učiteljev, pravih dobrih učiteljev. Ni dolgo tega, kar je kitajski prosvetni minister moral izdati ukaz, da se učitelji ne smejo več jemati izmed starih služabnikov Evropejcev. To nam priča, da stvari ne stojе najboljše tam v carstvu Sredine.

* **Šolstvo v ruski stepi.** Stepa v astrahanski guberniji meri 80-423 štirj. vrst. V njej prebivajo Nomadi, Kalmuki in Mongoli, ki se živijo s pastirstvom. Prva šola se je ustanovila l. 1849.; sedaj jih je 13, med njimi imajo nekatere tudi internat. Učna osnova je jako preprosta, šole imajo glavno zadačo naučiti prebivalstvo ruskega jezika. Ker se uči po dobri metodi, so uspehi v tem oziru jako dobri. Prebivalstvo se je kazalo doslej malo prijazno šolstvu, a število učencev ipak raste, kar priča, da bode tudi ruska stepa enkrat pridobljena za prosveto.

* **Najboljši pedagoški muzej na svetu** je po mnenju M. Fr. Fromassena „Pestalozzianum“ v Carigu. Odlikuje se po bogastvu predmetov in po svoji organizaciji.

* **Pomožni razredi za slabo nadarjeno deco** rastejo na Nemškem kakor gobe po dežju. Sedaj jih je že 588. Največ jih ima Branibor (172) najmanje Poznanj (10). Samo Potsdamski okraj jih ima 163.

* **Mnogo počitnic** imajo italijanske višje šole. Prosti dnevi so češči nego učni dnevi. Zato je v „Voce Libera“ ital. profesor Bragagnolo nasvetoval, naj se zmanjša število prostih dni. Vse učiteljstvo je simpatično sprejelo ta predlog.

* **Trgovske šole v Nemčiji.** Nemčija ima 6 visokih trgovskih šol: v Mannheimu, v Berlinu, v Lipskem, Frankfurtu na Majni, v Kölnu in v Cabah. To šole stojе na isti stopnji kakor univerze.

Kronika.

* **Učiteljice.** Število učiteljic raste na Dunaju od leta do leta. Leta 1901. je bilo 39% učiteljic, l. 1905. je že bilo 45%. Učiteljic prvega razreda je 46%, drugega razreda 48%. Med provizornim učiteljstvom z izpitom zrelosti imajo učiteljice že premoč (63%). Tu niso vštete učiteljice ročnih del in francoščine. Če štejemo vse učiteljske sile, je med 6262 učnimi močmi 46% učiteljic. Tri učiteljice so brez konfesije, 69% učiteljic ni omoženih, izmed 13 voditeljic je 10 neomoženih in 3 vdove.

* **Judeževе groše** so zaslužili nekateri češki starši v Grünwaldu pri Jabloncu. Nemci so plačali za vsakega češkega otroka, ki se je vpisal v njih šolo, 20 K. Našlo se je nekoliko siromakov, katere je beda prisilila, da so prodali za judeževе groše svoje otroke memškemu zmaju.

HARMONIJE

lepega orgelnega glasu priporoča po nizki ceni tovarna za orgle
in harmonije

BED. CAPEK v Poličce
(Polička) Čechy.

Dopisovanje češko in nemško.

Društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“.

10. julija je umrl družtenik g. Josip Lohmer, učitelj v Waltersdorfu.
Vdovi se je izplačala podpora v znesku 1440 K.

Po § 3. družtenih pravil je plačati naklada 2 K v teku enega meseca,
t. j. zanesljivo do 15. decembra t. l.

Za društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“:

EICHMEYER s. r.
tajnik.

IVAN SLANA s. r.
načelnik.

Listnica upravištva.

Tej številki smo priložili poštne položnice. Za naročnike, kakortudi za upravištvo je ceneje, če se poslužujete teh, mesto poštnih nakaznic. Dvanajsto številko ustavimo vsem onim, ki so za delj na dolgu.

Z novim letom uredimo nanovo naslove. Mogoče izpremembe naj se blagovole do takrat prijaviti, osobito, kjer je prevzel list kraj. šol. svet. Med letom vršujoče se izpremembe naj se vselej takoj naznanijo, da se ne moti redno dostavljanje, zakaj upravištvo ne more svojih naročnikov osebne vesti zasledovati potom časopisov. Pošte vračajo list z navadno pripomnjo: der Adressat unbekannt.

Svoje poverjenike in prijatelje prosimo, naj agitirajo za naš list. Nobene šole, čitalnice, bralnega društva ali knjižnice naj ne bo brez „Popotnika“.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš **Popotnik**
Zvonček **Domače ognjišče.**

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju M. J. Nerat-u v Maribor, Kokoschineggallee.